

lödéstörténeti jelentőségű anyagot tartalmaz s kútforrásul fog szolgálni az egyetem történetében. A jubileumi törvény megalkotásának teljes és részletes történetét kapjuk az emlékkönyvnek e szakaszában. A harmadik fejezet a jubileumi ünnepek teljes leírását adja, mintegy 200 nyomtatott lapon. Ennek a fejezetnek középpontját alkotja az 1935 szeptember 16-i évnyitó díszközgyűlésnek története s ebben a keretben az egész kötet legértékesebb irodalmi és tudományos részlete, Kornis Gyula rectori székfoglalólul szolgáló remek tanulmánya Pázmány Péter személyiségéről, melyről folyóiratunk hasábjain már annakidején részletes ismertetést közöltünk (XLV. évf., 33. l.). Az emlékkönyvnek negyedik fejezete pompás összefoglalás Kornis Gyula tollából, mely a jubileumi ünnepek jelentőségével foglalkozik világviszonylatban, s bizonyosságát szolgáltatja annak, hogy az ünnepek alkalmával tapasztaltak máris megtették felvilágosító hatásukat külföldi vendégeinkre, mert legtöbbször hazaérkezése után küldött köszönőirata erről az eredményről tanúskodik. Különösen értékes ebben a fejezetben a befejező polemikus rész, melyben a szerző teljes történeti apparátussal védi meg egyetemünk eredetét és jellegét a cseh sajtó történeti hamisításaival szemben, mikkel a prágai és egyéb újságok egyetemünk alapításának ünnepi évfordulójakor előállottak. Sorra megcáfolja a cseh sajtó hazug állításait, melyek szerint Pázmány Péter Nagyszombatban nem magyar egyetemét alapított, tanárai és tanulói az első időkben mind szlovákok és csehek voltak, hogy a nagyszombati egyetem a szláv kulturális együttműködést ápolta, hogy a kulturális kapcsolatok abban az időben erősebbek voltak a tótok és a csehek, mint a tótok és a magyarok között stb. Kornis Gyula fejtegetései a történeti tudás fényes és erős páncéljában vívott párviadalnak teljes diadalát jelentik.

Végül függelékben közli az emlékkönyv szerkesztője a külföldi üdvözlőiratokat, melyek a jubileum alkalmából az egyetemhez érkeztek. Kedves és gyakran megható, nagybecsű iratok ezek az egyes külföldi egyetemek és tudományos intézetek részéről. Mind a jubileumot megelőzőleg érkeztek s javarészt a magyar tudományos életnek magas értékeléséről, nem ritkán régi baráti és tudományos kapcsolatok felújításáról szólnak. Könyvünk leírása szerint nemcsak a stílus, hanem a kalligráfia és iparművészet remekeiül is elfogadhatók.

A jubileumi emlékkönyvet 90 illusztráció (fotográfia és facsimile) ékesíti, melyek nemcsak díszül, hanem tanulságul is szolgálnak. Különösen érdekesek a művészileg kiállított üdvözlőiratok nagyszámú facsimiléi.

Az emlékkönyv művelődés- és neveléstörténetünknek minden időben értékes kútforrásul fog szolgálni.

Gyulai Agost.

A családi nevelés útjain. A középiskolai tanuló és a szülői ház. Szerkesztette:

Dr. Kispartai János. Budapest, 1935. Kiadta a budapesti kegyestanító-rendi gimnázium. 222 lap.

Az iskola már a legrégebb időkben is arra törekedett, hogy a nevelés és tanítás munkájához a család, a szülők közreműködését megnyerje. A mi első Ratiónk rendtartása két külön fejezetben (III. rész, III. szakasz) fog-

lalkozik azzal a kérdéssel, hogyan világosítsa fel az iskola a szülőket a nevelés feladatairól, s miként nyugtassák meg őket az igazgatók és tanárok, hogy gondjaikon és aggodalmaikon segítsenek és könnyítsenek. Ha ebben a maihoz viszonyítva patriarkálisnak nevezhető korban is szükségét látták a szülői ház és iskola összefogásának, mennyivel inkább kívánatos, hogy a mai százszorososan differenciáltabb társadalomban a nevelés két legfőbb tényezője, az iskola és a család egymásra találjon s törekvéseiben egymást támogassa. A mai élet forgatagában a család és iskola érintkezése nem oly spontán és egyszerű, mint valamikor, s ezért kell módokat és eszközöket keresni a kölcsönös megértés létrehozására. Erre való a többi között a szülői értekezletek rendszeresítése. De a tapasztalat azt mutatja, hogy az itt elhangzott eszmecserék és jó tanácsok hatása sokszor csak pillanatnyi, mert bizony „verba volant“. Azért helyes gondolat oly vademecum szerkesztése, mely a szülőket a nevelés részletmunkájáról felvilágosítja és pozitív útmutatásokat ad. Ez a célja a címül írt kiadványának is. Nincs benne szó valamely, a családi nevelésre vonatkozó rendszerről, amilyennek ismertetése a szülők előtt teljesen illuzórius is lenne, hanem életszerű, konkrét kérdéseket tárgyal, úgy, ahogy a családban és az iskolában felmerülnek.

A sorozat első kötetében közölt megbeszélések tárgya a *középiskolai tanuló és a szülői ház*. Sebes Ferenc rendfőnök elmélkedése *Katolikus család és katolikus nevelés* címen emelkedett szellemű bevezetésül szolgál s egyúttal megadja az alaphangot az egész vállalkozáshoz. Három elhalványult, háttérbe szorult igazságra kívánja felhívni a katolikus családok figyelmét. Ezek: 1. A krisztushívő hivatástudata, 2. az áldozat hősi szelleme, 3. komoly erőfeszítés az evangéliumnak a gyakorlati életben való megvalósítására. A továbbiakban a nevelés célkitűzését fejtegeti s e téren is három fogvatkozást állapít meg, — úgy-mint: a) az evangéliumi életre való komoly törekvés hiányát a katolikus nevelésben, b) az evangéliumi elvhűség példáinak hiányát, c) a kellő védelem elmulasztását a fiatalokat fenyegető káros befolyásokkal szemben.

Természetesen és logikusan fűződik az előbbihez Ohmacht Nándor cikke: *Vallásos nevelés a családban*. Sok családban teljesen az iskolára bízzák ezt a feladatot, máskor viszont rosszul értelmezett buzgalomból túllőnek a célon és éppen ezzel ártanak a vallásos nevelés ügyének. A gyermeki lélek legbensőbb rejtekeinek ismeretére vallanak az író tanácsai és megfigyelései, melyekből a szülők rendkívül sokat tanulhatnak. Olyan mozzanatokra mutatnak rá, aminőkre nem is gondolhatnak a családtagok, mert nem lélekbúvárok s nem tudják, hogy egy-egy jóakarató, de nem a maga helyén alkalmazott megjegyzés, mellyel a gyermek vallásos cselekményeit kísérik, mindent elronthat. A vallásos neveléssel együttjár a gyermek akaratának nevelése is. De nem elég vallásos érzelmű embereket nevelni, hanem keresztény jellemeket is kell a világba állítani. Ezzel szemben rámutat arra, amit már Paulsen is felpanaszolt (*Verhättschlunspädagogik*), hogy a szülői nevelés manapság az elpuhultság jegyében folyik. Nagyon meg kellene szívlelni a szülőknek, amit a példadásról mond szerzőnk, amikor megállapítja, hogy a gyermek az évnek 8760

órájából legfőljebb ezret tölt az iskolában, amiből kitűnik az otthon vallás-erkölcsi példaadásának roppant jelentősége.

A következő cikk: *A nemzeti közéletre való nevelés a családban*, Balanyi György tollából. Az előbbiekhöz hasonló, nagy fajsúlyú tételt elemez benne írója a nála megszokott alapossggal és egyéni intuációval. Bevezetésképen az individuális és a szociális pedagógia harcairól tájékoztat és megállapítja, hogy a helyes nevelésnek az egyéni és társadalmi szempontok harmonikus összehangolásából kell kiindulnia. Erre kell törekednie az iskolának és a családnak is, azonban a családban inkább az individuális, az iskolában inkább a szociális szempontok túlértékelése fenyeget. Ezért a családnak is kötelessége, hogy felvilágosítsa tagjait azokról a nagy közösségekről, amelyekben élni fognak. Ezek után külön-külön fejezetekben beszél a szerző a hazafias, nemzeti, szociális, állampolgári és politikai nevelésről. A szülői ház azzal egészítheti ki fiainak az iskolában nyert hazafias nevelését, hogy kellő olvasmányokról gondoskodik, a hazai rög (nem a külföld) szeretetét oltja beléjük, és táplálja bennük az irredenta gondolatot. A nemzeti nevelés lényegében ugyanazt jelenti, mint a hazafias nevelés, de míg az utóbbi inkább a hazai földhöz való belső (egyéni) odatapadást, a nemzeti nevelés a nagy nemzeti közösséggel való szoros egybeforrást igyekszik meggyökereztetni. Itt is utalunk arra, hogy élszakított magyar véreink sorsát állandóan napirenden tartuk. A szociális nevelés terén hálás munkatér kínálkozik a szülői ház számára. A kérdés nagy komplexumából főként az életigények leszállítását (mások érdekében), a demokráciát — amely voltaképen nálunk nincs is — és a protekciót teszi szóvá igen találó és meggyőző előadásban. Az állampolgári nevelésben a szülői otthonnak főképp a példaadás a feladata, hogy a gyermek láthassa, mint kell az állampolgári kötelességeket, melyekről az iskolában tanult, az életben teljesíteni. Az állami érdekek megrövidítése, a laza adómórák kétségtelenül a rossz példa következménye. Az állampolgári nevelés megbeszélése után a politikai nevelésről kapunk világos képet. A politikai nevelés nem tárgyában, hanem csupán hatókörében és terjedelmében különbözik az állampolgári neveléstől. A politikai nevelés súlyát és felelősségét elsősorban a családnak kell viselnie. Erre sokkal alkamasabb és hivatottabb, mint az iskola, mely csupán az elvi eligazodás megadására vállalkozhatik. De a szülői háznak is a legteljesebb tárgyilagosság szellemében kell e téren eljárnia. A serdülő új nemzedéket olyan politikai világszemléletre kell ránevelnünk, mely önző párt- és osztályérdekek helyett a nagy nemzeti célokat és feladatokat tartja szem előtt. Végül nyomatékosan rámutat az író a magyar közönségnek külpolitikai iskolázatlanságára, amiért e téren égető szükség van objektív és reális szemlélet kialakítására.

A következő cikket Kozáky István írta *A gyermek esztétikai neveléséről*. Oly téma, mely nagy fontossága ellenére is talán a legmostohább elbánásban részesül a nevelés feladatainak sorában. Pedig tagadhatatlan, hogy ha az esztétikai nevelésnek azt az eszményképét iparkodunk megközelíteni, melyet a szerző megrajzol, akkor a lélekművelésnek finom és sokhúrú hangszerét szó-

laltatjuk meg. Erről az eszményképről elmélkedve megállapítja Kozáky, hogy esztétikai nevelésünk csak akkor lesz eredményes, ha a szépet az igazzal és jóval egyetemben változhatatlan, abszolút értéknek tekintve, nem soroljuk a fényűzési cikkek közé és a műélvezést nem tesszük a játékkal egyenrangúvá. Nagy igazságot tartalmaznak következő szavai is: „Mennyivel nagyobb áhítattal állna meg a mindent lehurrogó kamaszodó gyermek egy-egy művészi alkotás előtt, ha tudatában lenne annak, hogy a művészi szépet érteni, értékelni, átélni nem a „műveltség“ kedvéért kell, hanem azért, mert benne az isteni szellem abszolút szépségét formálta meg földi formába öntve az alkotó művész.“ Az esztétikai nevelés lehetőségeinek kifejtésekor szól az ízlésről, amit minden gyermek megtanulhat. Felhívja a figyelmet a magyar népművészetre és az igazi magyar népdalok gyűjteményes kiadására. A művészi élménnyel kapcsolatban beszél a múzeumok, képtárak, színházak és hangversenyek látogatásáról, majd a rajzról, énekről és a zenéről. A cikk utolsó fejezetében a gyermek esztétikai érdeklődéséről és a várható eredményekről, majd a művészeti hajlamról és művészi tehetségről kapnak a szülők igen talpraesett és őszinte tájékoztatót.

A nemi nevelés kényes és nehéz kérdését Éder-Szászy László ismerteti *A serdülő gyermek* címen. Mivel a serdülés korában észlelhető fiziológiai jelenségekkel külön értekezés foglalkozik, e cikk csak a kérdéssel kapcsolatos lelki jelenségeket tárgyalja, bár a kettőt nem könnyű elválasztani egymástól, mint ahogy az értekező is kénytelen bizonyos élettani megfigyelésekre utalni. Elvi álláspontja és ebből folyó tanácsai világosak és korrektek, mai tudásunk és a gyakorlat egyaránt támogatja őket. A nemi nevelés célja — úgymond — az, hogy a serdülő is olyan tisztán lássa és tudja tisztelni a Teremtő nagy törvényét, ahogyan látja és tiszteli a felnőtt. A nemi felvilágosítás kérdésében a megfontolt és mértéktartó, de nem titkolódzó álláspont híve. Megtámadhatatlan — nézetünk szerint is — az a tétele, hogy a szexuális nehézségek legyőzése nem a tudás, hanem a lelki erő, az akarat kérdése. Helyes útmutatást ad az akaraterő profilaktikus gyakorlására, amikor kiemeli, hogy a jó nemi nevelésnek fel kell világosítania a gyermeket a felől, hogy van a léleknek ereje a test vágyainak legyőzésére. Ebben megerősíti az erős hit és a szentségekhez való járulás stb. A szülők bizonyosan hálásan veszik a cikkben olvasható sok jó tanácsot, annyival is inkább, mert sok szülőnek, amint a szerző mondja, nincs semmi programja a nemi nevelés terén.

Vézner Károly a „tekintélytiszteletről“ értekezik. Ismerteti előbb a tekintély elvéről folytatott vitákat és állásfoglalásokat, majd áttér a katolikus pedagógia tekintélyhitéből eredő következtetések levonására. A nevelés munkájában nem a tekintély, hanem az eszmény áll előtérben. Tehát nem a parancsok, sőt nem is a nevelő, hanem az eszmények nevelnek. Az eszményeken alapuló tekintélyt a nevelő tévedése sem ingatja meg. Zsarnok apák és despota tanítók még ma is vannak. Az ilyenek kezéből kerülnek ki a meghunyászkodó típusok. Minthogy a tekintély a gyakorlatban a parancsolás és engedelmesség alakjában jelentkezik, részletesen szól mindkettőről. A szankciók között a

testi büntetést még a családban is elkerülhetőnek tartja. „... A nevelőtekintély koronája a pietas (Goethe), a Krisztusban való nagykorúság joga...”

A barátság a tanuló életében — ismét Ohmacht Nándor cikke — méltó párja a vallásos nevelésről fentebb ismertetett értekezésének. Az iskola az első keret és alkalom a kisdiák számára, ahol a családon kívüleső közösségi életet megismerheti. Itt keletkeznek az első egyéni barátságok, majd az iskolai közösségben kialakuló pajtáscsoportok. A szülői háznak jóakarátú, de éber figyelemmel kell ezeket szemmel tartania. A különböző iskolák diákjaiból összeverődött csapatokat a szerző általában nem tartja kívánatosaknak, valamint a kisebbek ú. n. falkabarátságát sem. Az egyébként kényes kérdésnek szerencsés megoldását a cserkészletben látja. Külön szól a nehezen barátkozó aszociálisok osztályáról és kezelésükről, továbbá a serdülőkorban kötött s kevesebb egyedre kiterjedő barátságokról és ezek hatásáról. Figyelmeztet, hogy nagy körkülönbség esetén nem egészen természetes a barátság. Ez az elv a szülőre nézve sem függeszthető fel. A nemek különbsége is inkább elválasztó, mintsem egyesítő tényező a diákori barátságok életében. Végül a káros diákbarátságokról kap az olvasó igen figyelemreméltó reflexiókat.

Könyvünk következő darabja: *Diákélet és olvasmányok*. Írójának, Bátori Józsefnek nem könnyű feladat jutott, mert a hivatásos és nemhivatásos pedagógia e ponton sokszor szembenáll egymással. Abban nincs nézeteltérés, hogy az ifjúsági irodalomnak művészinak kell maradnia. De mi ennek a kritériuma? Bátori tehát igen helyesen a művészi irodalom kérdését iparkodik tisztázni. Megállapítja, hogy a jó könyv művészi szempontból tiszta irodalmat, igazi művészetet jelent; de a művészi szempont mellé, amellyel a kérdést vizsgáljuk, a nevelő szempontot is hozzá kell tennünk. Ez az utóbbi szempont, melyet a szerző az olvasás generációs problémájának nevez, dönti el, hogy a gyermek és az ifjúvá serdülő diáklélek fejlődésének fokozatai szerint mikor és miféle könyvet adjunk fiaink kezébe. Itt a szerző nem éri be általános tájékoztatással, hanem részletesen felsorolja és jellemzi azokat az írókat, akiknek művei az egyes korosztályokban tekintetbe jöhetnek. Az ú. n. lelkiolvasmányok kánonját is közli, amelyből válogatni lehet. Tárgyalja az ifjúságnak való folyóiratokat, majd könyvjegyzéket csatol az elmondottakhoz, melyben az ajánlott olvasmányok eredeti elgondolással és gyakorlati érzékkel két főcsoportra vannak osztva: I. legfőbb, legkönnyebb és bevezető értékű könyvek; II. nehezebbek vagy nem legelső fontosságúak, az elsők után olvasandók.

Napjaink legégetőbb kérdéséről, a *pályaválasztásról* Kispárti János közöl érdekes adatokkal támogatott tájékoztatót a szülők, de a pedagógusok részére is. A hivatás fogalmának meghatározása után vizsgálja a hivatás alanyi és tárgyi feltételeit. Szerencsés eset az, mikor a választott hivatás mindkét feltételnek megfelel. A kérdés számos vonatkozása között fontos a pedagógiai előkészítés is, ezért a pályaválasztás előkészítésében első teendője a szülői háznak, hogy a gyermek érdeklődését tervszerűen megfigyelje. Szerzőnk a maga iskolájában végzett adatgyűjtést erre vonatkozólag, és nemcsak érdekes, hanem olykor egész meglepő feleleteket is kapott a tanulóktól. A továbbiakban út-

mutatást ad arra, mikép lehet a hivatástudat kialakítását elősegíteni. Kifejti, hogy a tehetségen és a képességeken kívül erkölcsi követelményeknek kell döntőknek lenniök a pályaválasztásban, melyet nem helyes egyoldalú számítással megoldani (pl. melyik pálya hoz legtöbb jövedelmet, melyik a legbiztosabb, hol kell legkevesebb megerőltetés?). Csak sok szempont lelkiismeretes mérlegelése óvhat meg itt a tévedésektől és csalódásoktól.

A testnevelés körébe vág Perémy Gábor belklinikai tanársegédnek *A középiskolás fiú testi fejlődéséről* szóló értekezése. Legfőbb érdeme fejtegetéseinek pedagógiai beállítottsága, amit ma a fizikai teljesítmények végnélküli fokozására irányuló testnevelési irányzatokkal szemben nem felesleges hangsúlyozni. Mondanivalót az átöröklés, a nemi érés, az érzékszervek és az idegrendszer kérdései körül csoportosítja decens, humanistára valló előadásban.

Könyvünk utolsó darabjában Kiss József *A középiskolai tanuló napirendjéről* mond el igen okos és kipróbált tudnivalókat. A tanulók a napnak 24 órájából csak 5—6 órát töltenek az iskolában, amelyeknek, célszerű felhasználásáról az iskolai órarend gondoskodik. A többi idő eredményes és hasznos beosztására ügyelni a szülői háznak feladata. A dolog természetéből következik, hogy I. a kis gimnazista, II. a serdülő gimnazista és III. a felső gimnazista napirendjét tárgyalja a szerző. A szülőknek e részben adott tanácsok nemcsak ökonomikus időbeosztásról szólnak, hanem a jellemfejlesztésnek is praktikus tényezői.

Azt kell még megjegyeznünk, hogy a legtöbb közlemény jól megválogatott bibliográfiát is ad. Meggyőződésünk, hogy a szülők hálásan fogadják a könyvet, amelyet hagyományos elvhűség, bőséges tapasztalat, tudományos készület és tiszteletreméltó őszinteség jellemez. Friml Aladár.

Prohászka Lajos: A vándor és a bujdosó. (Mínerva-Könyvtár 50.) Budapest, 1936. Dunántúl Pécsi Egyetemi Nyomda. 171 l.

A nemzeti nevelésnek mindig, de manapság különösen időszerű kérdése szükségképen elvezet a „nemzeti önismeret“, a „magyar lényeg“ alapvető kérdéséhez. A nevelés hivatásában szorgoskodóknak nem szükséges ugyan minden esetben előretörniük munkásságuk filozófiai előfeltevéseiig, hisz a népi jelleg ösztönös, közvetlen állapota gyakran jobb útmutató a nevelő számára, mint a tudatosított, az értelem hideg mérlegelésével hamvától könnyen megfosztható népi öntudat, az elméleti pedagógia azonban nem zárhatja le addig a „nemzeti nevelésről“ szóló fejezetet, míg meg nem kísérelt felelni arra a kultúrfilozófiai kérdésre, hogy mi egy-egy nemzet nemzet-voltának a lényege, mik ennek az ismertető jegyei. A „pedagógia mint kultúrfilozófia“ valóban felelni tartozik arra a kérdésre is, hogy milyen a, tipikusan magyar lelki alkat és az ezen felépülő kultúra, hogy mennyiben és miért magyar az, amit általában annak szoktunk tartani vagy érezni.

A legutóbbi évek kultúr- és történetfilozófiája hozzászoktatott, hogy világrészekben gondolkodjunk s az európai („nyugati“) kultúrát organikus egységnek tekintve állítsuk szembe más földrészek szellemi arculatával: „Europa